

KLIC TRIGLAVA

V današnji številki :

LJUBLJANSKI NADŠKOF

POSTAL METROPOLIT

356

JANUAR 1969

Pisma uredniku

KDO JE KRIV REVOLUCIJE?

Uredniku Klica Triglava.

Čudim se piscu pisma v KT 353, g. D. J., ki sedaj 23 let po vojni meni nič tebi nič naprti krivdo za rdečo revolucijo liberalcem in Sokolom. Lahko bi navajal vsaj sto faktorjev, ki so pripomogli k naši tragediji, kot na pr. vstop Sovjetske zveze v vojno, hrvatski Ustaši, ki so pogнали največ prebivalstva v gozd in komunistom v roke, dalje nepripravljenost naše večinske stranke leta 1941 za primer vojne itd. Vsi ti faktorji so doprinesli k tragediji. Ne da pa se dokazati, kateri izmed njih je bil odločilen. Praktičen smisel take ugotovitve, ki ni možna, je zame uganka, in nam vsem lahko samo škoduje. Koncentrirajmo se raje na obstoječe probleme, kako pomagati narodu, da se reši prevelikih zrtv rdeče diktature doma, a zgodo vino prepustimo bodočim rodovom. ZILJAN

PATRIOTIČNE POSLANICE

Uredniku Klica Triglava.

Hrup zaradi notice s skrivnostnim naslovom "Import-Export" v KT 353 me je presenetil, ker si nisem predstavljal, da je vredna toliko besed. Dr Sircu se je zdela neokusna in zastrupljena, meni pa malenkostna in neslana, kakršni se mi zde tudi protesti. Toda to je stvar okusa in o okusih ni mogoče razpravljati. Če bi imeli razsodišče za emigrantski tisk, kot ste ga predlagali pred leti, bi se Narodni odbor lahko pritožil. Ker pa se takrat ni zmeril za predlog, odbornikom ne preostane drugega, kot da se pritožujejo v vaših potrpežljivih stolpcih.

Bolj pomembno se mi zdi, da vam Narodni odbor ni poslal svoje oktobrske izjave, ampak ste jo morali ponatisniti iz 'Svobodne Slovenije'. Mogoče je sklepati, da vam je niso poslali za kazen, ker se je paglavski in po balinski KT drznil izstreliti zastrupljeno puščico v g. pred sednika dr. Kreka in tajnika NO g. Stareta ter poročati o nesposobnem letaku. Če je ta domneva resnična, je NO pokazal, da še ni prelomil s predvojnimi in medvojnimi tradicijami nestrpnosti in da se vsa ta leta na zahodu še ni veliko naučil.

Domnevo potrjuje obnašanje narodnih odbornikov, ki se pritožujejo zaradi neljubih omemb, ne pritožujejo se pa, da o Narodnem odboru premalo poročate, čeprav bi se mi taka pritožba zdela upravičena. O spremembah v Narodnem odboru ste poročali vsega skupaj v osmih kratkih vrsticah, o obisku dr. Kreka v Argentini pa le posredno iz nenaklonjenih virov. Toda po pismih sodeč se NO ne čuti prizadetega. Ali vam je sploh poslal poročilo o preosnovi? Ali je pojasnil, kdo so novi člani in zakaj so bili postavljeni? Ali vam je poslal poročila o obisku dr. Kreka? Ali je razposlal besedila govorov dr. Kre-

ka ob tej priložnosti? Najbrž se mi bodo smejali, da gledam na slovenske emigrantske politike preveč z zapadnimi očali in da po neumnosti pričakujem, da bodo preko tiska obveščali javnost o svojih dejanjih in se trudili, da bi jih Slovenci po svetu poznali in podpirali. Res ne vem, zakaj naj bi za Slovence veljala drugačna pravila. Tako sem omejen, da se mi celo nenaklonjena poročila zde boljše od molka pozabe, ki pomeni, da grede Slovenci po svetu svojo pot in se za NO ne menijo. Toda Narodni odbor se na žalost odlikuje po zamerljivosti in po prizadevanjih, da se o njem ne bi govorilo, kot da je sam sebi namen. Kaj je opravil v preteklih 23 letih? Nekateri so krepko prepričani, da je 1945 zapacal umik k zaveznikom pred partizani in se umazal pri vračanju domobrancev iz Vetrinja. Razpravo o tej zadevi so člani NO zavrli. Ne morem se domisliti, kaj je NO v naslednjih letih storil, če izvzamem letne poslanice, ki morda pri kom bude narodno zavest, meni pa se upirajo zaradi omedlenosti in solzavosti. Spomnim se tiste pred dvema letoma, ki je razrezala narodno zastavo za spodnjice, ali pa letošnje, v kateri se je NO proglašil za seme izkrvavelega naroda. Vse to je morda komu všeč in izpolnjuje vsa pričakovanja, kar se delovanja NO tiče. Odkrito pa zapišem, da meni ni všeč in da od politikov pričakujem kaj več kot to, da sede v odboru, molče ali se razburjajo zaradi žalitev in terjajo spoštovanje od navadnih ljudi, ki jih sem in tja kdo nelaskavo označi za "maso". Če naj bo Narodni odbor res naroden in ne neroden, bi pričakoval, da bo vključeval voditelje, ki vedo, kaj hočejo in kako bodo svoj cilj dosegli. Če je s preosnovo pridobil novo energijo, bi pričakoval, da se bo ta energija usmerila v dejanja in ne v zamerljivost in pričkanje. Članstvo v Narodnem odboru naj bi bilo velika čast in odgovornost. Ker 23 let NO svoje odgovornosti ni izpolnil, so mlajši člani, ki so vanj stopili kasneje, prevzeli pomnoženo odgovornost za njegovo delovanje v bodoče, kajti očitno je bilo, da stari člani nimajo ne idej ne energije.

Morda bom obtožen, da sem zavzel napačno "linijo" (o, grda aktivistična beseda) "napram" NO, toda če bi ga hvalil, ne bi bil iskren. Na Narodnem odboru je, da se izkaže. Po dejanjih ga bom sodil. Meni, kot enemu iz "mase", se ni treba pokazati vrednega naših vodnikov. Vodniki se morajo pokazati vredne ljudskega zaupanja. Pretirana občutljivost jim pri tem ne bo pomagala.

ŠTEFAN TOMAŽIČ

(Poročil o delu NO ne prejemo, in vsaj zamero smo želi, ko smo lani v avgustu sami od sebe poročali o preosnovi. Ur.)

Sirčev Nesmisel in smisel

dobite v tržaških slov. knjigarnah, pri Mohorjevi družbi v Celovcu, pri Klicu Triglava, pri Tinetu Kremžarju (11047-110 St., Edmonton, Alta, Kanada) in pri Pavletu Boršniku (1614 East, 300 St., Wickliffe, Ohio, USA). Cena izvodu: Lt 1100.-, DM 7.00, Sch 60.00, 13s 9d, \$ 3.00.

METROPOLIT SLOVENSKI

Na soglasni predlog jugoslovanskih škofov z dnem 22. septembra 1966, je papež Pavel za Božič 1968 ustanovil slovensko cerkveno pokrajino s sedežem v Ljubljani. Tako je postal ljubljanski nadškof dr. Jože Pogačnik prvi slovenski metropolit. V sestav te cerkvene province spada poleg ljubljanske nadškofije zaenkrat samo še mariborska škofija, ker Slovensko Primorje pravno še nima lastne škofije ampak je še vedno le apostolska administratura s sedežem v Kopru in torej ostaja izven metropolije.

Kot je bilo po Vatikanskem koncilu logično zaključevati, da bo kmalu moralo do tega priti, je po drugi strani jasno, da je vzelo dobri dve leti, da je moglo priti do formalne ustanovitve te nove cerkvene province. Ni dvoma, da je bilo vprašanje Slovenskega Primorja važen razlog, ker te apostolske administrature toliko časa ni moč povišati v škofijo, dokler ne bodo urejene zadeve z razmejitvijo, ki so se komplicirale z likvidacijo Svobodnega tržaškega ozemlja. In pri tem ne gre seveda samo ali celo v glavni meri za vprašanje političnega pomena, ampak prav gotovo tudi za vprašanja, s katerimi sta povezana tako tržaški kot goriški nadškof. Kot sicer vsi slovenski škofje trdno upajo, da se bo tudi to enkrat pravično uredilo, in v tem pogledu so dali svoje izjave ob ustanovitvi cerkvene pokrajine, praktično za napredek vere in Cerkve na Slovenskem mnogo ne pomeni, v kolikor seveda kakšni prenapeti politični faktorji tega od časa do časa ne izrabijo in ne zaženejo vika in krika, češ, poglejte, kako je Vatikan krivičen do Slovencev.

Kakšnih velikih in bistvenih posledic tega povišanja najbrž ne bo, ker so bili slovenski škofje že doslej dovolj zre li in tudi okoliščine same so jih na to silile, da so se v vseh vprašanjih, ki so zadevale slovenski narod kot celoto posvetovali in ukrepali soglasno. Vendar pa škofje upajo, da bo tudi ta dogodek v zgodovini Cerkve na Slovenskem rodil pozitivne duhovne in verske posledice. Nobenega dvoma pa ni, da bo to še bolj okrepilo slovensko narodno zavest, saj je s tem dejanjem slovenski narod končno dobil tudi v cerkvenem pogledu tisto priznanje, ki mu je po vsej naravi že dolgo pripadalo, priznanje, ki se je pričelo z ustanovitvijo ljubljanske nadškofije v božiču 1961 pod nepozabnim Janozom XXIII, ki je spredel, da je pet sto let (od 1461) le predolga doba čakanja, da postane Ljubljana nadškofija. Ni dvoma, da je tudi to, da je bilo treba zdaj čakati samo sedem let, dokaz, da se časi spreminjajo.

SPET SPREMEMBE

Jugoslovanska ustava se je spet spremenila. Zvezna skupščina je po dolgih razpravah sprejela 13 amandmajev, to se pravi sprememb in dopolnitev dosedanje ustave. Kot stara preokrojena obleka je tudi ta ustava precej ponošena in jo s šivom tu in z gumbom tam ni mogoče poživiti. V dolgi razpravi, ki se je vlekla od spomladi, je prevladovalo zdehanje namesto zanimanja in poslanci so ob dolgih sejah uhajali iz skupščine. V samem zboru narodov so imeli težave s kvorumom pri končnem glasovanju, čeprav naj bi ta zbor bdel nad pravicami jugoslovanskih narodov in se veselil povečanja svoje moči. Dolgčas je povzročilo pregovarjanje o idejnih zadevah, kajti metafizična razprava je smrt za urejanje povsem stvarnih zadev, ki naj bi jih določala ustava. Številne komisije, ki so pripravljale teze in osnutke in prednačrte in predloge za spremembo ustave, so se ukvarjale z abstraktnimi načeli, ki so brez praktičnega pomena, namesto da bi skrbele predvsem za to, da bo stvar izvedljiva. Tako spreminjanje ustave postane norčija, pri kateri iz najglobljih idejnopoličnih načelnih razlogov eno leto sklenejo, da bodo volili vsake dve leti polovico poslancev v zvezni skupščini, drugo leto pa iz prav tako globokih idejnopoličnih načelnih razlogov sklenejo, da bodo volitve vsaka štiri leta za vse poslance naenkrat. Nekomu "zgoraj" se je medtem pač posvetilo, da je z volitvami precej skrbni in stroškov. Pri tem je pozabil, kako se je preje zavzemal za stalno mobilizacijo mas pri družbenopolitičnem delovanju. Z leti se je pač polenil. Resno ga ni mogoče vzeti, čeprav država pleše, kot taki "zgoraj" piskajo.

Zaradi norčij te vrste je težko verjeti zagotovitom, da so sedanje spremembe ustave potrebne in smiselne. Nekatere že mogoče, vse pa prav gotovo ne, saj so isto trdili tudi leta 1967 in pri vseh prejšnjih spremembah, obenem pa že sedaj govore, da vsa določila še niso do kraja premišljena in izdelana in se torej lahko nadajamo novih sprememb. Če se poslužimo komunističnega besedišča, moramo reči, da so pri ustavnih spremembah pogosti pojavi formalizma in birokratizma. Po slovensko pa bi rekli, da cepijo dlake in se gredo mance.

Po vsem tem zabavljanju pa vendar priznamo, da so sedanje spremembe le nekaj vredne, le nekaj pomenijo. Predvsem postaja federacija nekoliko bolj federalna, kar niso mačkine solze. Nekateri bodo morda celo videli korak proti konfederalizmu. O tem, kaj je federacija in kaj konfederacija, je mogoče seveda cepiti državno-pravne dlake do onemoglosti. V bistvu je odvisno od tega, za kakšno definicijo se odločiš. Res je, da po novem zvezine republike dobivajo več pravic in samostojnosti, čeprav še ne postajajo enakopravne s federacijo, kar naj bi po eni od definicij bilo bistvo federalnega sistema.

Doslej je imel v zvezni skupščini glavno besedo zvezni zbor, ki so ga volili po številu prebivalstva (glej tabelo). Zbor narodov je igral nezanimivo, podrejeno in kimavsko vlogo. Tudi socialnozdravstveni in prosvetno-kulturni zbor sta se večkrat pritoževala, da le razpravljata in sprejemata ponižna priporočila, a nič ne odločata. Gospodarski svet je stiskal mošnja v roki in lahko si se zanesel, da bo ob vsaki priliki izražal posebne interese posameznih panog gospodarstva kakor tudi skupno težnjo vseh proizvajalcev, naj bodo davki čim nižji. Kar se odraslih, zdravih proizvajalcev tiče, naj gredo šole in bolnišnice k vragu. Stare pokojnine jih tudi ne brigajo. Briga jih le, da bodo sami kmalu lahko šli v pokoj z visoko pokojnino. Verjetno je, da bo ta kult proizvajalcev ostal tudi v bodoče, ker bo gospodarski svet še naprej tiščal mošnjček, toda namesto zveznega zbora bo glavno besedo prevzel zbor narodov, ki bo odslej pretresal vse zakone. Po nekakšnem dvodomnem sistemu mora vsak zakon sprejeti tudi še eden od zborov delovnih skupnosti, v čigar področje zakon sodi. Gospodarski in finančni zakoni bodo morali biti sprejeti v zboru narodov kakor tudi v gospodarskem zboru, zakoni o zdravstvu v zboru narodov kakor tudi v socialnozdravstvenem zboru, a šolski zakoni v zboru narodov kot tudi v prosvetno-kulturnem zboru. Poleg tega pa so izmislili še družbenopolitični zbor, v katerega bodo volili poslance neposredno. Kaj bo ta zbor počel, ni povsem jasno, kot po vseh letih, kar je obstajal organizacijskopolični zbor, ni bilo povsem jasno, kaj je spadalo podenj. Nekaj časa so govorili, da bi namesto zveznega zbora ustanovili zbor komun, ki bi predstavljal občane, združene v občinah. Razprave o tem so bile idejno poglobljene in miselno plehke. Končna odločitev, da vpeljejo družbenopolitični zbor, je vsekakor načelna, čeprav navadnim zemljanom ni dano, da bi jo razumeli.

Po starem:

Zvezni zbor	} vsak s po 120 poslanci tj.	Iz Bosne-Hercegovine	21
Gospodarski zbor		iz Črne gore	3
Prosvetnokulturni zbor		iz Hrvatske	27
Socialnozdravstveni zbor		iz Makedonije	9
Organizacijskopolični zbor		iz Slovenije	10
		iz Srbije	50
		(ožja Srbija 32, Vojvodina 12, Kosmet 6)	

in Zbor narodov, ki je imel po 10 poslancev iz vsake republike in še 5 iz vsake avtonomne pokrajine.

Po novem:

Zbor narodov : po 20 poslancev iz vsake republike in še po 10 iz vsake od obeh pokrajin.

Gospodarski zbor	} vsak s po 120 poslanci
Prosvetnokulturni zbor	
Socialnozdravstveni zbor	
Družbenopolitični zbor	

Volitve bodo aprila letos za vse zборе skupščine posredno, z izjemo družbenopolitičnega zbora, za katerega bodo neposredne. Tudi o posrednih in neposrednih volitvah je bilo veliko načelnih (to se pravi, nestvarnih in meglenih) razprav. Prav je imel tisti, ki je odkril, da bi neposredne volitve vodile v strankarski sistem, pa naj bo z eno ali večimi strankami. Tudi način, kako bodo predlagali kandidate, lahko vodi v stranke. Težko si predstavljamo, kako bi se strankam mogli izogniti, če naj bi bili demokratični. Ker nočejo ponavljati najhujših grdobij enostrankarskega sistema, večstrankarskega sistema pa ne marajo, so se zatekli k posrednim volitvam, kjer se vsekakor lažje izognejo strankam, čeprav se nujno ne približajo demokraciji. Na vsak način se izognejo temu, da bi se ljudje za volitve zares zanimali. Če voliš nekoga, ki bo odločal kvečjemu o tem, po katerih ulicah naj odkidajo sneg, in volil nekoga drugega, ki bo volil tretjega v zvezno skupščino, ki bo sicer vlekel dnevnic, a ga sicer ne bo ne videti ne slišati, se ti volitve pač ne zde pomembne.

Spremembe ustave tudi določajo, da bodo republike v bodoče odgovorne za "pravice in dolžnosti nekaterih zadev federacije, določenih z zakoni." To je spet ena tistih, ki ne daje republikam nikakršnih določenih pravic, ampak le daje federaciji priložnost, da se pokaže veliko-dušno. Enakopravnost med zvezo in republiko v praksi!

Tako je po eni strani ustava premalo določna, po drugi pa se spušča v malenkosti in veže roke samoupravljanju. Med sedanjimi spremembami ustave je ena, ki delovnim skupnostim daje pravico odločati, katere samoupravne organe bodo volili in konstituirali. Te reči so preveč predpisane in kar z ustavo omejene, tako da je prilagajanje počasno, nerodno.

UREDNIŠTVO

CIRIL A. ŽEBOT :

40 LET POSLEDIC ŠESTEGA JANUARJA

Šestega januarja 1969 je poteklo štirideset let, odkar je kralj Aleksander, opirajoč se na srbijansko vodstvo državne vojske in žandarmerije, razpustil parlament, razveljavil ustavo, prepovedal narodne zastave, proglasil narode Srbov, Hrvatov in Slovencev za "plemena" in postavil dvorsko vlado generala Petra Živkovića z nalogo, da iz teh treh "plemen" (Makedonci takrat niso bili priznani niti kot "pleme") napravi en jugoslovanski narod.

V ta namen so bile razgnane vse slovensko usmerjene politične, prosvetne in telesno-vzgojne organizacije. Sokol je postal uradna državna ustanova za pojugoslavljene mladine. Iz šolskih čitank so trgali Cankarjeve slovenskoljubne črtice. Razpuščene so bile od ljudstva izvlečene oblastne skupščine in občinski odbori. Sodišča so izgubila pravosodno neodvisnost. Ukinjena je bila svoboda tiska. Zakon o zaščiti države pa je legaliziral skoraj poljubno uradno nasilje v izvajanju te raznarodovalne diktature. Diktatorični značaj in raznarodovalni namen šestojanuarskega režima je bil sistematiziran z oktobrirano ustavo z dnem 3. septembra 1931.

Tako je šestojanuarski udar z unitaristično-centralistično rojstno napako obremenjeno večnarodno državo oropal še njene centralistične demokracije in osebnih državljanskih svoboščin v namenu, da bi nasilno zniveliziral tudi njeno naravno večnarodno podstat.

UZADJE IN POSLEDICE ŠESTEGA JANUARJA

Povod za šestojanuarski dvorski puč leta 1929 je dal izstop Davidovićeve srbsko-demokratske stranke iz koalicijske vlade pod predsedstvom načelnika Slovenske ljudske stranke (SLS) dr. Antona Korošca. Do Koroščeve vlade je prišlo po umoru hrvaških političnih voditeljev v beograjskem parlamentu dne 20. junija 1928, ki je od unitaristično-centralistične, srbsko-nadvladane države že itak odtujene Hrvate pahnil skoraj v politični obup. V teh kritičnih razmerah je dr. Korošec skrbno in mirno pripravljaj edino možno ozdravljenje pri korenini - federativno preureditev države. Tega pa srbijanske stranke niso hotele: odtod demisija Davidovićeve ministrov. Namesto da bi kralj Aleksander zastavil svojo avtoriteto in moč med Srbi za odpravo unitaristične rojstne napake večnarodne države z njeno naknadno federalizacijo, je kolebal med skrajnostima "amputacije" Hrvatske in Slovenije od razširjene Srbije, ter nasilno "jugoslovenizacijo" Hrvatov in Slovencev pod diktaturo iz srbskega Beograda. Ker Hrvati niso bili pripravljeni prepustiti Srbiji poleg Vojvodine še južno Dalmacijo ter vso Bosno in Hercegovino, so odklonili tak "prostovoljni" odcep od skupne države. In tako se je kralj odločil za "alternativo" prisilnega "narodnega edinstva".

V začetno šestojanuarsko vlado je vstopil tudi dr.

Korošec pač v upanju, da se bo s prisotnostjo v vladi le šlo dalo kaj popraviti. Ko pa je kmalu postalo jasno, da je bil namen dvorske diktature zares raznaroditi Hrvate in Slovence, je dr. Korošec iz vlade izstopil. Česar ni mogel doseči kot zadnji ministerski predsednik pred šestim januarjem in kot član prve šestojanuarske vlade, je poslej poskušal v opoziciji.

Maja 1932 se je v Ljubljani vršila slovesna proslava dr. Koroščeve šestdesetletnice, kateri so se poleg pristavšev razpuščene SLS pridružili tudi slovensko usmerjeni "liberalci". Na univerzi je prišlo do dogovora o narodno-političnem sodelovanju med katoliškimi akademskimi društvi in liberalnim "Triglavom", književnik Josip Vidmar pa je s svojo knjigo "Kulturni problemi slovenstva" privedel v nastajajoči vseslovenski narodno-politični tabor znaten del liberalnega izobraženstva in meščanstva.

Decembra 1932 je bila ilegalno objavljena dr. Koroščeva Slovenska deklaracija ("punktacije"), ki je s štirimi točkami premostila nesrečno nasprotje med programom Zedinjene Slovenije iz leta 1848 in jugoslovansko Majniško deklaracijo iz leta 1917. Slovenska deklaracija se je izrekla za zedinjeno Slovenijo v okviru pogodbene zveze enakopravnih in demokratičnih držav Slovenije, Hrvaške in Srbije.

Tako je bila ogromna večina Slovencev združena v skupnem odporu proti raznarodovalni diktaturi za demokratično in zvezno preosnovo Jugoslavije. Odporniško gibanje se je z univerze razširilo na srednje šole in med ljudstvo. Studentje, ki so bili akcijska duša odpora, so tudi pripravili predloge za podtalno oživiljenje in reorganizacijo razpuščene SLS, ki naj bi postala nosilka slovenskega odpora in narodno-političnega hotenja. Predlogi so bili izraženi v tako imenovani črnuški spomenici iz leta 1932, ki jo je zastopstvo studentov izročilo dr. Korošču. Dr. Korošec je bil pobudi naklonjen, odločno pa ji je nasprotovala ljubljanska skupina ožjega vodstva razpuščene SLS, ki si je lastila monopol na vodstvo, ni pa bila kos organizacijskim potrebam in akcijski dinamiki podtalnega odpora. Medtem pa je januarja 1933 režim odvedel dr. Korošca in tri druge prvake SLS (dr. Frana Kulovca, dr. Marka Natlačena in dr. Janeza Ogrizka) v politično internacijo na jug, kjer so ostali do umora kralja Aleksandra, oktobra 1934. Tako sta oživiljenje podtalne SLS na jasnih programskih osnovah Slovenske deklaracije in njena reorganizacija za vztrajno vodstvo slovenskega odpora ostali odloženi in se nikoli nista izvršili.

JNS in JRZ

Medtem ko so se slovenski studentje in ljudstvo miselno in čustveno strnili okoli Slovenske deklaracije v odporu proti raznarodovalni šestojanuarski diktaturi, so prva-

ki bivših slovenskih samostojnih demokratov in kmetijcev (dr. Albert Kramer, Ivan Pucelj, dr. Dinko Puc, dr. Ivan Marušič in dr. Otmar Pirkmajer) nudili beograjski diktaturi svoje politične ambicije, za zadovoljitev katerih v razdobju centralistične demokracije pred 6. januarjem 1929 niso imeli dosti priložnosti, ker so po vseh demokratičnih volitvah ostali v skromni manjšini. Skupno s svojimi srbskimi tovariši v diktatorski vladi so ti nepredstavniški slovenski politiki na osnovi oktroirane ustave improvizirali državno stranko "Jugoslovanske kmečko-radikalne demokracije", ki je poslej imela dvorsko diktaturo v političnem zakupu. Ta monopolistična "stranka" se je julija 1933 preimenovala v "Jugoslovansko nacionalno stranko" (JNS) - ime, ki je postalo in ostalo zasovraženi simbol raznarodovalne diktature.

Po umoru kralja Aleksandra dne 9. oktobra 1934. so zaradi mladostnosti prestolonaslednika Petra funkcije dvora prešle na regentski svet, v katerem sta poleg kneza Pavla bila še dve "nepolitična" Srba. Razen izpusta interniranih opozicionalnih politikov in zamenjave ministrskega predsednika Nikole Uzunovića z Boškom Jevtićem, ni regentski svet v prvi dobi po Aleksandrovi smrti uvedel nobenih političnih sprememb. Po Jevtićevih "volitvah" maja 1935, ki so vključile uradnemu nasilju potrdile zasovraženo dvorskega režima, pa je knez Pavle junija 1935 imenoval novo vlado Milana Stojadinovića, v katero sta vstopila tudi dr. Korošec in dr. Mehmed Spaho, predstavnik bosanskih muslimanov. Avgusta 1935 so dr. Stojadinović, dr. Korošec in dr. Spaho oznanili ustanovitev druge državne stranke z imenom "Jugoslovanska radikalna zajednica" (JRZ). Neuradno se je razširilo splošno pričakovanje, da bosta nova vlada in stranka pripravili pospešeni prehod v federativno preureditev Jugoslavije na osnovi nove, demokratično usmerjene in sprejete ustave.

V resnici pa je Stojadinović imel drugačne načrte. Iz novoustanovljene JRZ je hotel napraviti instrument sicer nekoliko omiljenega, v bistvu pa še vedno dvorskega režima v obstoječem okviru oktroirane unitaristične, centralistične in nedemokratične ustave iz leta 1931. Ko pa je Stojadinović v zunanji politiki očitveno pre naglajno in predaleč popuščal zavojevalni srednjeevropski politiki nacistične Nemčije in fašistične Italije ter je istočasno izgubil zaupanje Hrvatov, Slovencev in celo Srbov, ga je knez Pavle februarja 1939 zamenjal z Dragišo Cvetkovićem, kateremu je naročil, naj spričo vojne nevarnosti čimprej doseže sporazum s predstavnikom Hrvatov dr. Vladimirom Mačkom, ki se je zaradi Stojadinovićevega odlaganja federalizacije in demokratizacije bil že ožje povezal s srbskimi opozicionalci. Dr. Korošec, ki je povzročil padec Stojadinovića, ni vstopil v Cvetkovićevo vlado iz razlogov, ki jih ni javno pojasnil. Možno pa je sklepati, da je dr. Korošec to storil, ker mu je pač bilo znano, da knez Pavel ni nameraval rzveljaviti nedemokratičnih osnov dvorskega režima in zame-

njati oktroirane ustave iz leta 1931 z novo demokratično in zvezno ustavo, temveč doseči le zasilni in delni sporazum s Hrvati zaradi zunanjepolitičnih nujnosti.

V tem omejenem smislu je bil 26. avgusta objavljen Cvetkovićevo "sporazum" z dr. Mačkom. Ustanovljena je bila posebna banovina Hrvatska z lastno vlado in saborom v Zagrebu. Zadeve, ki jih je "sporazum" pustil v pristojnosti osrednje vlade in vsa oblast za ostale dele države, so še naprej ostale v rokah dvorske vlade na osnovi oktroirane ustave iz leta 1931. Nedemokratični značaj te vlade je bil še povečan, ker je obenem s podpisom "sporazuma" bil razpuščen tudi parlament, ki je izšel iz vsaj deloma svobodnih volitev decembra 1938 - ne dabi bil nadomeščen z novim bolj demokratičnim parlamentom. Je pa v Cvetkovićevo vlado vstopil dr. Vladko Maček kot njen podpredsednik.

Ker provizoričnemu Cvetković-Mačkovemu sporazumu ni sledila ne splošna federalizacija države ne njena demokratizacija, Jugoslavija ni bila moralno in politično pripravljena na nevarnosti nove svetovne vojne, ki je izbruhnila nekaj dni po podpisu "sporazuma". Marca 1941 je Cvetković-Mačkova vlada bila ujeta v diplomatsko past Trojnega pakta. Oficirski puč v imenu mladoletnega kralja Petra je 27. marca 1941 Cvetkovićevo vlado odstavil in postavil novo pod predsedstvom generala Dušana Simovića, v kateri so poleg Slovencev in Hrvatov bile zastopane tudi osebnosti iz srbske opozicije. Nova vlada sicer ni preklicala pristopa k Trojnemu paktu, a Hitler ji ni zaupal in je 6. aprila 1941 Jugoslavijo napadel, zasedel in razkosal.

Namesto da bi skušala obdržati lojalnost zasedenih in razkosanih narodov s takojšnjim in nedvomnim posplošenjem zveznega načela "sporazuma" na vse narode Jugoslavije kot bodoče zveze suverenih narodnih držav po zavezniški zmagi nad okupacijskimi silami Osi, je evakuirana pučistična vlada razveljavila celo "sporazum" s Hrvati. Še vedno se čujejo tudi mnenja, da marčni puč leta 1941 sploh ni bil resno naperjen proti Trojnemu paktu, temveč predvsem proti Maček-Cvetkovićevevu "sporazumu". Vsekakor bo zgodovina morala zabeležiti, da je oficirski puč dne 27. marca 1941 bil lahkomišelnava avantura, ki je sopovzročila razpad prve Jugoslavije in povečala trpljenje, ki je zadelo zasedene in razkosane narode Jugoslavije po nemško-italijansko-madžarsko-bolgarski invaziji, ki je sledila marčnemu puču.

Izvirni krivec razpada prve Jugoslavije pa je Aleksandrova šestojanuarska diktatura in nje podaljševanje pod knezom Pavlom, ki sta nasilno preprečila odpravo unitaristične rojstne napake prve Jugoslavije.

VLOGA KOMUNISTIČNE PARTIJE

Ko bi prva Jugoslavija bila federativno organizirana oz. preurejena in bi "Obznana" leta 1924 ne bila poglajala manjšinsko partijo v politično podzemlje in ji s tem podarila romantično privlačnost in prakso podtalnega delo-

Konstituanta, izbrana po enotnem volilnem zakonu iste- ga dne na vsem ozemlju Jugoslavije od vseh polnoletnih državljanzov Skupnosti. Volilni sistem bi moral temeljiti na osnovi številčnega stanja posameznih narodov, narodnih skupin in narodnih manjšin. Sklepi konstituante bi bili polnočnoni, če bi zanje glasovala večina Srbov, večina Hrvatov, večina Slovencev in večina Makedoncev, narodnih poslancev v konstituanti. Večina narodnih poslancev vsakega od štirih suverenih narodov Jugoslavije, izvoljenih v konstituanto, bi bila upravičena sprejeti sklep o prekinitvi sodelovanja in sprejemanja ustave in zahtevati izstop naroda, ki ga predstavlja, iz Skupnosti ter formiranje samostojne suverene narodne države. Prva ustava bi določila organe in postopek za ustavno revizijo in tudi uveljavitev pravice posameznega naroda na odcepitve v času, ki bi sledil sprejetju ustave. Posebej bi tudi ustava predvidevala, če bi naj v tem postopku revizije morali sodelovati še parlamenti držav-članic (za ratifikacijo predložene revizije). Države-članice bi sprejemale svoje zakone samostojno, toda ti zakoni kot tudi njihove ustave, ne bi smeli biti v nasprotju z ustavo in zakoni Skupnosti. Dalje ne bi smele države-članice sprejemati takih sklepov, ki bi nasprotovali osnovnim človeškim pravicam in ki bi delali razlike med državljani Skupnosti zaradi njihovega spola, narodnosti, vere, domovinstva in politične pripadnosti.

PRISTOJNOST SKUPNOSTI IN DRŽAV

Skupnosti bi pripadali samo tisti delokrogi, ki bi jih ustava izrecno navajala, vse ostalo bi bilo v delokrogu posameznih držav. V pristojnost Skupnosti naj bi bila organizacija skupnosti, zunanja politika (toda države bi mogle imeti v okviru diplomatskih predstavništev Skupnosti svoja posebna kulturna, trgovska, turistična in izseljenška zastopstva), narodna obramba (postavljanje načel za organiziranje obrambe ter organizacija, uprava in poveljstvo nad posebnimi vojaškimi enotami in ustanovami tako v miru in vojni; razen tega bi bila torej vsa obramba v dobi miru v pristojnosti držav članic, vendar pa bi v primeru vojne vsa obramba prešla na Skupnost), finance (carine in doprinosi držav-članic po ključu, ki bi ga letno določil parlament Skupnosti). Dalje avtor navaja, katero pravo bi pripadlo Skupnosti (trgovsko, menično itd) ter kakšen bi bil odnos pravosodja Skupnosti do pravosodja držav. Skupnost bi predstavljala valutno in carinsko celoto. V prometu in komunikacijah bi Skupnost sprejemala samo okvirno zakonodajo, enako glede državljanstva. Končno bi ustava predvidevala jamstvo in postopek, kako bodo v službah in ustanovah Skupnosti zastopani narodi Jugoslavije, narodne skupine in narodne manjšine sorazmerno po številu, ki ga imajo v primerjavi s skupnim številom državljanzov Skupnosti (npr. v ministrstvih Skupnosti, v vojaškem poveljstvu, ustavnem sodišču, narodni banki itd). Enako bi ustava določala, kako bi naj bilo sestavljeno predsedstvo Skupnosti in njena vlada.

ORGANI SKUPNOSTI

Sedeži glavnih uradov in ustanov Skupnosti naj bodo porazdeljeni po vsem ozemlju Jugoslavije. Vrhovna ustanova bi bila Parlament Skupnosti, sestavljen iz dveh domov - iz Sveta narodov in Sveta držav. Svet narodov bi bil izvoljen od vseh polnoletnih državljanzov na osnovi številčnega stanja posameznih narodov, narodnih skupin in narodnih manjšin. Svet držav pa bi bil sestavljen od članov, ki bi jih v enakem številu volili parlamenti držav-članic tako, da bi vsaka nacionalna skupina v okviru parlamenta take države-članice volila za Svet držav število članov, ki bi odgovarjalo razmerju med številom narodnih poslancev, ki jih ima zadevna skupina v parlamentu take države-članice, in celokupnega števila narodnih poslancev v parlamentu take države-članice.

Postopek za sprejemanje zakonov Skupnosti naj bi bil naslednji: vsi politični zakoni (zakoni, ki urejajo organizacijo skupnosti, odnose med njo in državami, politične pravice državljanzov, volilni zakon itd) bi sprejemala oba doma, vsak z dvetretjinsko večino, dočim bi za nepolitične zakone zadostovala navadna večina v obeh domovih. Polna enakopravnost narodov bi morala biti upoštevana pri postavljanju načelnika skupnosti in njene vlade. Avtor posebej razpravlja o pristojnostih Ustavnega sodišča.

Vsi državljani Skupnosti bi uživali polno narodno, državljansko, politično in versko svobodo, uživali bi enakopravnost na vsem ozemlju Skupnosti ne glede na spol, nacionalno, versko, domovinsko ali politično pripadnost. Vsak državljanz skupnosti bi imel pravico do svobodnega gibanja, bivanja, zaposlitve in politične aktivnosti na vsem ozemlju Skupnosti. Avtor dalje brani ločitev Cerkev od države, toda Cerkev bi imele svobodo verskega pouka in državne oblasti se ne bi smele vtikati v notranje verske in cerkvene posle.

V zadnjem delu knjižice nato g. Ivanović razvija svoje misli o financah, gospodarstvu in zunanji politiki.

SWOBODA ZA VSE!

INTERVJU Z G. IVANOVIĆEM

V zvezi z objavo načrta Demokratične Jugoslavije, je naš dopisnik zaprosil g. Vaneta Ivanovića, da bi mu odgovoril na nekaj vprašanz:

- Vidim, da pravilno ocenjujete osnovni problem Jugoslavije in da pri tem insistirate, da bodo s pravilno ali vsaj objektivno zadovoljivo rešitvijo narodnostnega vprašanzja olajšana če ne celo rešena mnoga druga postranska vendar pa za skupno življenje nič manj važna vprašanzja. Toda, g. Ivanović, kako nacionalno vi sami čutite: ali ste Srb ali Hrvat?

+ Čutim, smatram se za Jugoslovana.

- Kako, zakaj?

+ Mati mi je Srbkinja, oče mi je pa Hrvat, in vzrastel

sem v jugoslovanskem duhu. Takih primerov bo več, kolikor starejša postaja Jugoslavija. Predvsem v tistih prede-
lih, kjer je prebivalstvo nacionalno pomešano.

- Ko ste omenjali 'narodne skupine', ste gotovo pri tem mislili na muslimane, katere je težko če ne celo nemogoče tretirati kot enega od narodov Jugoslavije.

+ Vsekakor, toda pri tem sem mislil tudi na tiste, ki se čutijo Jugoslovane, dasi smatram, da jih je zdaj kot mini-manjšina. Vendar pa jim ni mogoče zanikati neke etniške posebnosti in jim onemogočiti predstavnitvo v parlamentih.

- Vidim, da so vas napadli tako nekateri Srbi kot nekateri Hrvati z zvezi z vašim načrtom. Srbi pravijo, da razbijate njihovo celoto, da dopuščate celo makedonski narod in da bi mogla srbska Črna gora obstajati znotraj Skupnosti kot ena od držav-članic. Hrvati pa pravijo, da dajete s svojim načrtom Srbom znova polno možnost, da bodo svojo relativno večino izkoristili za hegemonijo nad ostalimi narodi skupnosti.

+ Niti eni niti drugi nimajo prav. Načrt je fair do Srbov in do Hrvatov. Vsaka delitev bi pomenila, da bi del Srbov ali del Hrvatov ostal izven meja svoje posebne države. Medtem ko je to moč zamisliti teoretično, praktično taka delitev zahteva sporazum o mejah, sporazum o pravicah srbskih odn. hrvatskih manjšin in sporazum o razdelitvi mnogih stvari, ustanov in funkcij, ki so postale tekom časa skupne. Alternativa sporazumu je vojna ali vsiljevanje volje enih drugim. Ta problem poznamo, odkar se je ugotovilo, da unitaristična Jugoslavija ne odgovarja nacionalnim aspiracijam niti večine Srbov niti večine Hrvatov, kakor so se te razvijale od leta 1918. na prej. Znani so vam tudi razni poskusi reševanja tega problema. Doslej ni bil nihče tako moder, da bi mogel predložiti tak miren razid, ki bi zadovoljil večino Srbov in večino Hrvatov.

Moj načrt, kot tudi dejansko vsak drug predlog za ohranitev Skupnosti, ima to prednost, da ostaneta ves srbski narod in ves hrvatski narod v eni državi, koderkoli so že potem naseljeni. Toda Skupnost mora biti svobodno sprejeta in mora očitno dokazati, da je enakopravna, demokratična in svobodna, ako ji je do tega, da se obdrži. V prvi vrsti te Skupnosti po mojem načrtu sploh biti ne more, če niso zanjo večine v ustavodajno skupščino svobodno izvoljenih poslancev vsakega od štirih jugoslovanskih narodov. Že to je samo po sebi odgovor na vsako obtožbo sleparije z moje strani.

Dalje, ne morete oporekati, da so Srbi številčno največji narod v Skupnosti, kar tudi prinaša temu odgovarjajočo pravico, da bodo v Svetu narodov zastopani v največjem številu, to je proporcionalno z njihovim številčnim stanjem v Skupnosti. Isto načelo velja tudi

za parlamente posameznih držav-članic, v katerih so Srbi v manjšini, vendar bi bili ti Srbi zastopani tam z ozirom na njihovo število v dotični državi-članici. Srbska reprezentanca torej odgovarja njihovem številčnemu stanju.

Toda po drugi strani prav zato, da bi bila onemogočena hegemonija številčno najmočnejšega naroda, zamisljam drugi dom Parlamenta, to je Svet držav, v katerega vsaka država-članica pošlje enako število poslancev ne glede na njeno velikost ali skupno število prebivalstva.

Poleg tega, kar je tudi važno, je zamišljeno, da morajo biti vsi politični zakoni sprejeti z dvetretjinsko večino v obeh domovih, ki sta vedno enakopravna. Pod politične zakone razumem organizacijo Skupnosti, odnose med Skupnostjo in državami-članicami, potem politične pravice državljanov, med temi volilni zakon na prvem mestu.

- Točno. Toda istočasno ste predvideli, da morajo zastopstva v Svetu držav proporcionalno odražati sestav parlamentov posameznih držav. To dejansko pomeni, da bi recimo v delegaciji iz Hrvatske moglo biti čedno število zastopnikov srbske narodnosti, vsekakor z ozirom na njihovo številčno stanje na Hrvatskem. Ali ne obstoja nevarnost, da bi tako Srbi spet mogli dominirati nad ostalimi? Vzemite samo primer, če bi se srbska Črna gora odločila, da bi ostala neodvisna država znotraj Skupnosti, torej ne v okviru Srbije države-članice; ali ne bi moglo to praktično pomeniti, da bi bili kaki dve petini Srbov v Svetu držav plus predstavniki vseh onih srbskih manjšin po drugih državah-članicah (Bosni, Hrvatski, Macedoniji, morda celo eden, dva iz Slovenije).

+ Najprej, težko je govoriti o proporcijah ali številkah, ker zamišljam ugotavljanje številčnega stanja na osnovi cenusa (ali registracije volilcev) neposredno pred samimi volitvami. Pa tudi sicer ne delim z vami mišljenja, ker bi v praksi sama delegacija Srbije v Svetu držav ne bila popolnoma srbska. Poleg števila Hrvatov bi bili v njej tudi predstavniki nekaterih narodnih manjšin, kot Albancev in Madžarov. Dalje, četudi je moč predvidevati, da bi delegacija iz Črne gore v mnogih primerih glasovala skupaj s Srbi, ni nujno, da bi vedno bilo tako. Naprej: kot razumem bi v primeru uspešne Skupnosti Jugoslavani bili vedno nek faktor. Situacija bo fluidna, ker se ljudje selijo, med seboj ženijo, in bodo mogli pri vsaki volilni registraciji menjati narodno pripadnost, če bodo to hoteli, in slično.

Mislím da je dvetretjinska večina v obeh domovih odločilna garancija, da ne bo mogel niti en narod a priori dominirati nad vsemi ostalimi. Vzemite svinčnik in računajte razne realistične kombinacije - dvomim, da boste prišli do kakega drugega zaključka. Končno, moj predlog za dvetretjinsko večino je v bistvu predlog za kvalificirano večino. Konstituenta bi se celo mogla odločiti za tričetrtinsko večino, če bi ji dve tretjini ne odgovarjali.

Ob knjigah in revijah

SMO MAR SLOVENCİ SKANDINAVCI?

V Trstu je izšla v samozaložbi knjiga "Skandinavski izvor Slovencev", etnografsko-jezikoslovna in zgodovinska študija. Napisal jo je Franc Jeza. V knjigi, ki obsega 324 strani, objavlja rezultate svojih študij o izvoru slov. naroda, namreč, da izviramo Slovenci od Vandalov (kar potrjujejo tudi pisani zgodovinski viri iz prvih stoletij slovenske naselitve), Vandali pa so prišli iz Skandinavije, iz južne Norveške in srednje Švedske. Jeza je odkril v slovenskem jeziku, zlasti v narečjih, na tisoče skandinavskih besed, verjetno pa jih je celo več desetisoč, četudi danes nikomur ne pride na misel, da so nordijske. Seveda gre za besede, ki so se govorile v Skandinaviji pred 2000 leti. Slovenski narod da predstavlja tako kos davne Skandinavije. V slovenščini so se ohranile tudi take staronordijske besede, ki jih celo v modernih skandinavskih jezikih ni več najti, pač pa v staronordijskih skalldskih pesmih in v islandščini, ki si je ohranila svoj starodavni značaj. Zanimivo je tudi, da nosi večina Slovencev priimke iz staronordijskega časa, taki so npr. priimki na šek, npr. Gulinšek, Kolšek, Gubenšek, Goršek itd. Šek (staronordijsko skegg - izg. šeg) je pomenilo: brada in v prenesenem pomenu mož, kmet, svobodnjak. Gulinšek npr. pomeni Zlatobradi (gullin - zlato, ali morda kmeta, ki je bil bogat in je posedoval zlato); Kolšek pomeni kmetsko črno brado (kol-črn), Gubenšek pa starega in mogočnega kmeta (guben-star, mogočen). Imena na šek je najti npr. v norveških pravljičah ali v najstarejših nordijskih pisanih virih (npr. o preseljevanju na Islandijo) ali v skalldskih pesmih. V slovenščini so ostale te stvari kot nekake jezikovne okamenine. Jeza pa je odkril sled o Slovencih tudi pri Tacitu. - Knjiga stane 5 dolarjev (USA) ali odgovarjajočo vsoto v drugih valutah. Dobi se v slovenskih knjigarnah v Trstu, Gorici in v Celovcu ter pri avtorju: F. Jeza, Via di Prosecco 2, 34016, Opicina (Opčine), Trst.

KNJIGA O NAJVEČJEM SLOVENCU

"Slovenci nismo imeli večjega moža od Kreka in ga ne bomo imeli..." je izjavil Ivan Tavčar, eden najmogočnejših nasprotnikov Janeza Ev. Kreka. Ze samo to je tehten razlog, da pogledamo v globino življenja in dela tega velikega slovenskega tribuna. Zato je tem bolj hvalevredno, da je založba Baraga v Argentini, torej v zdomskih razmerah, izdala zajetno 450 strani obsegajočo knjigo o Janezu Evangelistu. Avtor Vinko Brumen, ki mu velja priznati, da je za Ivanom Dolencem gotovo dovolj pristojna oseba, da piše tako delo, je svojo nalogo opravil vestno in skrbno. To velja poudariti tem bolj, ker je jasno, da Brumnu niso bili dostopni vsi viri, do katerih bi se gotovo dokopal, če bi živel v svobodni domovini. "SRCE V SREDINI", kot je knjigi naslov, je moč dobiti vezano (\$5) in broširano (\$4) v slovenskih središčih.

PLURALIZEM NOVE GENERACIJE

Ljubljanski NAŠI RAZGLEDI so v predbožični številki objavili pogovor z Zdenkom Roterjem (roj. 1926), predavateljem na Visoki šoli za politične vede v Ljubljani in odgovornim urednikom revije 'Teorija in praksa' ter članom republ. konference ZKS. Mož se zavzema za dialog, tudi v sami partiji, ker samo dialog lahko ustvarja intelektualno ozračje in omogoča pravi miselni napredek. Obenem pa dialog napoveduje konec 'nedotakljivim' in vsakdo je podvržen kritiki. Enako je Roter za dialog še potem, ko so forumi že sprejeli kak sklep; čeprav sprejeti sklep veže, imajo oponenti še vedno pravico in dolžnost naprej dokazovati pravilnost svojih stališč. Javnosti pa morajo biti dostopna večinska in manjšinska mnenja, izražena v forumih. In treba je vedno vedeti, kdo stoji za kakim predlogom, sicer ne bomo nikoli uresničili tako propagirane individualne odgovornosti, pravi Zdenko Roter. Enako pa velja dialog, pluralizem in enakopravnost tudi za celotno družbo. Veljava tega znotraj partije bo samo pritegnila nove ljudi v partijo. In enako mora biti dialog temeljno izhodišče za uveljavljanje nazorov, stališč komunistov v javnem, nepartijskem življenju. Prestiž komunistov in gibanja je odvisen od moči argumentov in od tega, koliko bodo ljudje (nekomunisti) videli v rešitvah, ki jih komunisti predlagajo, tudi sebe, svoje interese in možnosti. Komunisti ne smemo izhajati iz prepričanja, da imamo vedno v vsem prav, da imamo v lasti resnico preteklosti, sedanjosti in bodočnosti... Zavzemam se za pluralizem različnih političnih subjektov, torej za njihovo enakopravnost. To pa ni istovetno z večstrankarsko demokracijo. Ali drugače: pluralizem kot večstrankarski sistem je eno, pluralizem kot učinkovanje različnih političnih subjektov v samoupravni demokraciji je drugo. Če bodo v prihodnje skupinski in individualni interesi in projekti bolj prišli do izraza tudi v slovenski Socialistični zvezi, bo misel na večstrankarski sistem povsem odvečna, odn. bodo ljudje spoznali preživelost večstrankarskega sistema, zaključuje intervju Zdenko Roter.

O DUŠEVNI ZAOSTALOSTI

Slovenec Dr. Jože Jančar in Anglež Dr R. Eastham, prvi psihiater v Bristolu in docent na univerzi, sta pred kratkim objavila svoje zaključke, polne upa za bolnike, ki trpijo na duševni zaostalosti. Knjiga "Clinical Pathology in Mental Retardation" (J. Wright & Sons, 65/-) je plod desetletnega raziskovanja v Angliji in drugod. Vzroke zaostalosti je moč najti v več kot 240 različnih okoliščinah, vendar priznavata avtorja, da v 60% primerov vzrokov še nista mogla ugotoviti. Knjiga daje napotila, kako je z mamili ali dijeto moč zdraviti to bolezen.

V Milwaukeeju, Wisc. v Združenih državah, je pred božičem zadet od srčne kapi nenadoma umrl MARIJAN ZOVIC, star 48 let. Pokojni je bil zelo aktiven med minulo vojno v odporiškem pokretu in je bil zaradi tega tudi odpeljan od Gestapa v taborišča v Nemčiji. R. I. P.

EKUMENIZEM OD ZGORAJ ALI SPODAJ?

ZANIMIV POSKUS V ANGLIJI - ČLANEK OB JANUARSKI MOLITVENI OSMINI ZA EDINOST

Pred dobrimi petimi leti je prišel v Caversham, predmestje Readinga, ki šteje dobrih 30.000 duš (sam Reading jih šteje okrog 150.000), nov anglikanski rektor Rev. John Grimwade. Z njim je prišel anglikanski kurat (kaplan) Rev. David Clift. Njima je sledila vrsta mladih anglikanskih duhovnikov, ki je nadomestila starejše duhovnike v tej precej obsežni "dekaniji" in prinesla s seboj docela novega duha v verskih in cerkvenih zadevah. To je bilo v obdobju papeža Janeza XXIII in "novega vetra" v rimsko-katoliški Cerkvi, ki mu je sledil vatikanski koncil.

Ko je nastalo vprašanje župnijskega glasila, je Rev. John Grimwade na iniciativo nekaterih članov upravnega odbora tega glasila stopil v stik s krajevnimi predstavniki rimsko-katoliške Cerkve, Metodistov, Baptistov in drugih "svobodnih Cerkev" in predlagal skupen ekumenski časopis, pri katerem bi vsi sodelovali in bili predstavljeni v njegovem upravnem odboru. Šel je še dlje: povabil je tudi one, ki "ne hodijo redno v cerkev", in one, ki pripadajo ne-krščanskim verskim skupnostim kot so muslimani itd., da pomagajo pri organiziranju raznih socialnih služb v Cavershamu. Njegov namen je bil ustvariti sredstva in možnosti srečanja in izmenjave mišljenja med ljudmi raznih veroizpovedi ter dati ekumenskemu gibanju masovno osnovo, t. j. dati oporo prizadevanjem "na vrhu" za združevanje v eno samo Cerkev. Smatral je, da tako združevanje ne more biti dekretirano in da mora imeti zaslombo v srcih in glavah ljudi samih. Enako je smatral, da krščanstvo ne pomeni zgolj prisostvovanje cerkvenim obredom.

Tako je nastal mesečnik "CAVERSHAM BRIDGE" ("Cavershamski most" - most med različnimi Cerkvami), ki ga izdaja krajevna podružnica družbe Christian News Ltd. s centralo v Birminghamu. Časopis ima 16 strani velikega formata, od katerih je 8 tkzv. "nacionalnih" in jih urejujejo v Birminghamu, ostalih 8 pa v Cavershamu. "Nacionalne" strani upo rabljajo anglikanske župnije tudi po drugih krajih in jim dodajajo strani z lastnim materialom in pod lastnim imenom. V Cavershamu se ta izdaja imenuje "CAVERSHAM BRIDGE" in je edina ekumenska izdaja te vrste v Angliji, t. j. da sedijo v njenem upravnem odboru predstavniki anglikanske Cerkve, rimsko-katoliške Cerkve in "Svobodnih Cerkev".

Taka cerkvena "politika" seveda ni zadovoljila vseh krogov. V vseh Cerkvah obstajajo zagrizene konservativne manjšine, ki vztrajajo pri izključni pravovernosti svoje Cerkve in nočejo ničesar slišati o kakem združevanju. Kljub temu izhajajo "Cavershamski most" sedaj že pet let z naklado 4.000 izvodov. Dostavljajo ga na domove naročnikov prosto voljni dostavljalci. Posamezen izvod stane 8 penijev, a letna naročina 8 šilingov. Kupiti ga je možno tudi v vežah večine cavershamskih cerkva.

KRŠČANSTVO V PRAKSI

V okrilju časopisa obstoja tudi tkzv. "Bridge Service" ("Služba mostu"), ki nudi razne usluge v primeru potrebe in pri kateri sodelujejo prostovoljci vseh verskih skupnosti. Med te usluge spadajo npr. prostovoljni prevoz in spremljanje otrok v šole in iz njih; prevoz bolnikov v bolnico; prevoz starih ljudi in invalidov k cerkvenim obredom; nakupovanje življenjskih potrebščin za upokojence, ki sami ne morejo tega opravljati, a živijo sami; paziti na otroke, da si starši lahko privoščijo kak prost večer proč od doma; pomoč pri delu na vrtu, v kuhinji, itd.; prost strokoven ali tehničen na svet; začasno stanovanje za tujce in prekomorske študente; obiski bolnikov; čitanje knjig in časopisov ljudem, ki so bodisi slepi bodisi imajo slab vid; itd. itd. Obstoja tudi posebna samaritanska sekcija, ki deluje noč in dan in nudi pomoč ljudem, ki zapadejo obupu.

Zadnje leto so se razvile tudi debatne skupine, ki proučujejo sv. pismo in razne verske in druge aspekte posameznih Cerkev. Vsakdo je dobrodošel. Zadnja štiri leta so se tudi vršile skupne "župnijske počitnice" v Embley Parku, Romsey, ob robu nacionalnega parka New Forest. Najprej so trajale samo en teden, nato pa je prišlo do treh zaporednih tednov, v katerih so se izmenjale skupine po 60 - 80 ljudi. Na te počitnice gredo predvsem družine z otroci, ne glede na veroizpoved, ki si sicer težko privoščijo počitnice skupaj. Cena je naravnost smešna: okrog sedem funtov za odraslo osebo in štiri funte za otroka. Za dobiček torej tu ne gre. Embley Park je velika stavba nekaj kilometrov proč od mesta Romsey, v kateri je drugače nastanjena srednja šola in internat za prekomorske študente. Na razpolago ima razne športne naprave (tenis, ping-pong, etc.), plavalni bazen, knjižnico, občezen park z dvema jezercema itd.

EKUMENIZEM IN PRAKTIČNI PROBLEMI

Aktivnost raste iz leta v leto in zato ni čudno, da prihaja do točke, ko morda ni več v pristojnosti krajevnih duhovnikov, da dajo tej aktivnosti višje "duhovne" oblike. Lansko spomlad je prišlo recimo do anglikanske iniciative, da bi si razne Cerkve izmenjavale pridigarje. Nek znani katoliški pridigar iz Oxforda je pristal, da govori v glavni anglikan-

ski cerkvi v Cavershamu. Na njegovo pridigo pa ni pristal krajevni katoliški župnik, Irec, češ da ga ni nihče vprašal za dovoljenje - čeprav je na načrt načelno pristal. Drug problem so mešani zakoni in najnovejši "incident" je sprivil katoliškega župnika v še slabšo voljo: eden izmed anglikanskih kaplanov se je poročil s katoličanko. (Anglikanski duhovniki so namreč lahko poročeni.) Župnik je ženi takoj prepovedal, da bi hodila na sestanke katoliških žena, zakon sam pa je obsodil kot "greh". Sedaj je - potem, ko je pet let sedel v upravnem odboru "Cavershamskega mostu" - objavil v okrožnici krajevnim katoličanom, da izstopa iz odbora. Razloga ni navedel. Ostali katoliški laiki v upravnem odboru bodo, sodeč po njihovih izjavah, še naprej ostali v odboru.

Vprašanje se očitno postavlja, ali so šli v Cavershamu prehitro - predaleč, ali pa drži, da se nekateri ljudje ne bodo nikdar mogli otresti predsodkov napram drugovercem - in onim, ki sicer sprejemajo krščanske norme, a niso verniki. Naslednji meseci bodo pokazali, ali bodo katoličani v Cavershamu sledili svojemu župniku - t.j. "uradnemu stališču" - ali pa bodo še naprej dajali podporo temu edinstvenemu ekumenskemu poskusu, v katerega sicer iskre no verujejo. Vprašanje je tudi, ali gre tu izključno za stališče krajevnega župnika ali pa za pritisk konservativnih krogov v župniji in v višjih sferah. Problemi nedvomno obstojajo - in se zlasti pojavljajo ob dotiku z drugimi veroizpovedmi (v izolaciji vsake Cerkve takih problemov seveda ni) - toda mnogo vernikov na vseh straneh je danes mnenja, da je dejansko mnogo manj spornih točk kot pa to kaže na prvi pogled, in da so nekatere rezultat čisto tradicionalnih in s tem ne že tudi doktrinarnih stališč (npr. celibat, zmerno uživanje alkohola itd), ki pa so zaradi ločenega razvoja in predvsem medsebojnega nepoznanja postale kot nepremostljivi prepadi. Kar zadeva razlike v doktrini, so mnogi mnenja, da gre najbrž tudi tu za manj težavne spore, katere bi vodilni a obenem dovolj širokogrudni in iskre ni teologi mogli med seboj proučiti in brez predsodkov raziskati daleč nazaj, zakaj in kako je prišlo do razlik. Sem gotovo spadata sv. pismo in izročilo (tradicija), in veljalo bi skrbno preiskati, kako je bilo z njunim odnosom v razvoju krščanstva.

Posebno vprašanje, ki sila ovira občuten korak naprej v krščansko zedinjenje, so mešani zakoni. Nekatoličanom se tu zdi npr. stališče katoliške Cerkve nerazumljivo in njena argumentacija nesprejemljiva, češ da zakon vendar skleneta zakonca (z blagoslovom Cerkve) in da je škandalozno, da npr. katoličan, ki je živel v takem zakonu s svojo družico anglikanko, lahko nekega dne mirne duše pusti to svojo ženo in se - pred katoliško Cerkvijo - popolnoma ve ljavno poroči z neko katoličanko.

Dasi je res, da je kardinal Heenan izjavil, da je to huda ovira za zблиžanje in si sam osebno prizadeva za razumljivo rešitev tega tradicionalno spornega vprašanja, ni nobenega dvoma, da smo prišli v razdobje, ko prijaznost ali krščanska ljubezen več ne bosta zadostovali in da krščansko zedinjenje v veliki meri zavisi prav od reševanja takih ne toliko teološko-doktrinarnih vprašanj, ki navsezadnje v glavni meri neposredno zadevajo slehernega vernega kristjana. O tem - brez dvoma - vprašujejo tudi kristjani v Cavershamu.

M.P.G.

SODELOVANJE TISKA

Predstavniki treh vodilnih verskih listov v Jugoslaviji - GLAS KONCILA (Zagreb), PRAVOSLAVLJA in DRUŽINE - so se 13. novembra 1968 sestali v cistercijanskem samostanu v Stični in sklenili:

(1) Da bi dosegli boljšo obveščenost o življenju in delu katoliških in pravoslavnih verskih skupnosti, si bodo vsa tri uredništva redno neposredno izmenjavala poročila. V njih naj bi bila obvestila o dogajanjih v posameznih Cerkvah.

(2) Časopisi bodo po potrebi imeli posebno rubriko za te novice.

(3) Pri obravnavanju "občutljivih" tem se bodo uredništva med seboj posvetovala.

(4) Sv. sinod Srbske pravoslavne Cerkve in škofovska konferenca Jugoslavije se naprošata, da bi obširno in pravočasno obveščala uredništvo o svojem delu in sklepih, zlasti tistih, ki so važni za pravilno smer pisanja v listih.

(5) Vsa tri uredništva bodo poživila in uskladila delo za oblikovanje krščanskega javnega mnenja med člani ene in druge Cerkve. To velja zlasti za vprašanje krščan-

ske vzgoje otrok in mladine, svetosti zakona in javne morale.

(6) Uredništva sodijo, da je treba nujno zahtevati to: kadar se v sredstvih javnega obveščanja obravnavajo zadeve v zvezi z vero in Cerkvijo, je treba našim predstavnikom omogočiti enakopraven nastop. Tako bo javnost popolneje in bolj objektivno poučena.

(7) Vsa tri uredništva bodo začela zbirati dokumentacijo o ekumenskem delu.

(8) Za svetovno molitveno osmino bodo uredništva izmenjala pripravljene material, da bi se bolj popolno seznanila z življenjem bratskih Cerkva.

(9) Treba je pravilno oblikovati javno mnenje o vprašanju "intercommunio" (obhajila katoličanov v pravoslavni Cerkvi in obratno). Članki naj ne zapirajo poti novim načinom sodelovanja.

(10) Naslednji sestanek treh uredništev je predviden čez nekaj mesecev (februarja 1969).

GLAS KONCILA so zastopali Vladimir Pavlinić, prof. dr. Šagi-Bunić in Živko Kustić; PRAVOSLAVLJE prota Milisav Protić in jeromonah dr. Danilo Krstić; DRUŽINO Ivan Merlak, Drago Klemenčič in Jože Vesenjāk.

Anonimnost in še kaj

KLIC TRIGLAVA zasluži priznanje vseh Slovencev, da je ob petdeseti obletnici prve slovenske vlade objavil spomin ske misli raznih skupin in oseb. S tem je urednik KT ponovno izpričal svojo časnikarsko odprtost in objektivnost, ki sta tako zelo potrebni za demokratičnost in zanesljivost javnega razpravljanja in odločanja.

Zdi se mi pa, da je KT svojo hvalevredno časnikarsko liberalnost nekoliko preširokogrudno raztegnil, ko je dal enako možnost časopisnega obveščanja tudi trem anonimnim glasnikom: "Avtentični SLS", "Slovenski demokratični zvezki" in "Starešinstvu jugoslovanskega Sokola v svobodnem svetu". Nobena od teh "organizacij" danes ni tako sama po sebi poznana, da bi ji katerikoli časopis moral dajati enakopravno obveščevalno možnost, ne da bi od nje zahteval, da se jasno identificira v treh osnovnih značilnostih vsake bona fide organizacije: (1) Koga zatrjevana organizacija predstavlja, (2) kdo jo pred javnostjo predstavlja, in (3) kdaj in kako je bila konstituirana kot dejansko obstoječa in delujoča organizacija. To je posebno važno v razmerah slovenske raztresenosti po svetu, ko je tako težko demokratično organizirati resnične ljudi in je zato še posebej zapeljivo nedemokratično improvizirati namišljene papirnate tvorbe. Nobena od navedenih treh "organizacij" v KLICU TRIGLAVA ni bila minimalno identificirana v tem smislu. Morda bo uredništvo KT moglo to vsaj naknadno storiti.

Ne želim se spuščati v presojo vsebine teh anonimnih letakov in proglaševanj, ki pač odražajo različne vidike, poudarke in okuse. Toda nepodpisana poslanica "starešinstva jugoslovanskega Sokola" je po mojem šla preko skrajnih meja upravičenih in utemeljenih različnosti mnenj glede na slovenski pomen letošnjih obletnic.

Nepogodbeni, unitaristični in centralistični značaj in posledice prvega decembra (1918) so uničili prvo Jugoslavijo. Ponovitev iste osnovne napake v še hujši totalitarni obliki je do padca Rankoviča uničevala tudi drugo Jugoslavijo in še danes ovira njeno dosledno preureditev v svobodno dogovorjeno zvezo enakopravnih narodov in suverenih republik. Sedaj pa pride neko brezimno "starešinstvo jugoslovanskega Sokola" (nekdanje državno-monopolistične organizacije 6. jannuarske diktature) z nepodpisano poslanico nekemu "razedinjenemu našemu narodu", v kateri beremo:

"Velik zgodovinski in nacionalni pomen prvega decembra kot dneva zedinjenja ima svoj izvor v stoletnih izkušnjah zgodovine Srbov, Hrvatov in Slovencev... Tudi verska neenotnost je bila posledica tega stanja in je ostala skozi stoletja velika zapreka zedinjenju iste krvi in istega etničnega izvora... Prvi december... dan popolnega osvobojenja človeka in državljana vseh oblik politične tiranije... Vizija edinstvene, močne jugoslovanske države je rodila najnaprednejše pokrete v našem narodu... Prvi december je bil krona stoletnim bojem in težnjam našega naroda..."

Tako še leta 1968 pretvarjati resnico o prvem decembru 1918 in o problemu Jugoslavije se pravi norčevati iz osnovne logike in še nedoseženega cilja slovenskega naroda v enakopravni slovenski državnosti, ki ga je izrazil že program Zedinjene Slovenije pred 120 leti in ga danes nesporno zastopajo vsi slovenski javni delavci v Sloveniji in po svetu.

Zakaj naj bi slovenski KLIC TRIGLAVA dajal toliko svojega redko odmerjenega prostora takemu iracionalnemu, protislovenskemu, pa tudi bodočnosti Jugoslavije škodljivemu pogrevanju nasilne šestojannuarske ideologije kot jo predstavlja nepodpisana "poslanica starešinstva jugoslovanskega Sokola"? Tu ne vidim nobene moralne obveznosti KT do neoznačenih piscev oz. prevajalcev te "poslanice", ne obveščevalne dolžnosti do svojih čitateljev. Saj je več kot dovolj resničnih problemov Slovenije in Jugoslavije, ki terjajo resno razpravljanje, in pa pomembnih pojavov, ki zaslužijo časopisno obveščanje.

★

CIRIL A. ŽEBOT

(Očividno misli prof. Žebot na zdmsko Slovensko demokratično stranko pod predsedništvom ing. Ladislava Bevca /in ne na obmejno Slovensko demokratično zvezo/. Vsaj strankini predstavniki v Narodnem odboru za Slovenijo so poznani javnosti /gl. KT 354/. O "avtentični SLS" je bilo že govora in objavljen tudi naš komentar. Kar pa zadeva Sokola, pa je bil eden - vendar ne glavni - od vzrokov za objavo tudi ta, da bo javnost zvedela za miselnost, ki danes očividno prevladuje v vodstvu Jugoslovanskega Sokola (tudi med članstvom?). O drugih vzrokih za objavo zaenkrat ne morem pisati, a bom rad objavil seznam Sokolovega starešinstva, ko mi bo dostavljen. Ur.)

ČLEN 30 Splošne deklaracije človekovih pravic: "Nobena določba te Deklaracije se ne sme razlagati tako, da bi dajala kakršnikoli državi, skupini ali posamezniku pravico do delovanja ali dejanj, ki bi imela namen odpraviti eno ali drugo od pravic in svoboščin, ki so tukaj razglašene." (Objavljamo v zvezi s Staničevim komentarjem na str. 17. Ur.)

KULTURA IN OMIKA

KDO SO NEOSTALINISTI V KULTURI?

V decembrskem Klicu Triglava sem poročal o Izjavi nekaterih slovenskih kulturnih delavcev o pisanju KATALOGA in TRIBUNE. V odgovor na to Izjavo je potem DELO priobčilo dolg sestavek urednika TRIBUNE Dimitrija Rupla, v katerem je rečeno, da je slovenska kultura v krizi, da starejši kulturniki novih tokov ne razumejo, da sami ne vedo kako zagrabiti problema ter da ne dajejo nobenih konkretnih navodil za akcijo. K rešitvi krize nudijo samo svoja imena in kličejo na pomoč širno bralstvo DELA, naj odloči kdo ima prav. Skratka, pravi Rupel, zele si uzurpirati javno mnenje. Glede "Manifesta kulturne revolucije", je ta bil napisan v polemiki z njegovi stališči v časopisu in zato noben pameten človek ne more reči, da je to njegov prispevek k totalnemu nihilizmu. Rupel pravi, da ga je neimenovani "argentinski emigrantski časopis" nekoč imenoval komunističnega papagaja in mu očital, da naseda propagandi vladajoče klike, sedaj pa mu podpisniki Izjave očitajo, da je blizu ocenam in stališčem tujih agentur. Rupel trdi, da je ogorčenje nad seksualnimi članki gotovo neiskreno, saj bolj "zveste" revije kot TOVARIS in SODOBNOST objavljata lepe cvetke iz slovarja seksa, npr. "Dolina lutk" v TOVARISU, "seksualni priročnik" in druge. Skratka, meni Rupel, Izjava je naperjena proti naprednim tokovom v slovenski družbi.

To je bilo 12. novembra. Od tedaj je DELO priobčilo vsak dan nekaj k debati. 13. novembra smo imeli "Odmeve", izvlečke iz pisem bralcev o pisanju KATALOGA in TRIBUNE. Pisma so bila napisana na osnovi Izjave in preden so čitatelji imeli možnost videti Ruplov odgovor. 14. novembra smo videli odgovor uredništva TRIBUNE, ki je obdolžila podpisnike Izjave, da so neostalinisti. "Z iztrganimi citati in nereprezentativnimi odlomki", pravi uredništvo, "skušajo dokazati družbeno škodljivost in odkrito namigujejo na subverzivno dejavnost Tribuninih sodelavcev." 14. novembra je bilo še nekaj "odmevov" na polemiko in službena izjava Upravnega odbora republiškega sklada za pospeševanje založništva, ki pravi, da ne more sprejeti odgovornosti o zadevi KATALOG. Sklad daje subvencijo PROBLEMOM in če oni odstopijo del te subvencije za tisk KATALOGA, je to njihova stvar. 16. novembra je DELO objavilo izjavo Iva Svetine, avtorja pesmi "Apokalipsa" (glej dec. KT), stališče uredniškega odbora mariborskega študentskega lista KATEDRE in pismo Mateja Bora, enega od podpisnikov Izjave, ki se je norčljivo podpisal z "Banditendichter" ali partizanski pesnik na domače. Bora je podžgalo Ruplovo namigovanje, da so podpisniki Izjave novi stalinisti in da je torej on, ki je dal pobudo za Izjavo, pač največji stalinist. Bor pravi, da je on dokaj čuden stalinist, ko pa je kot bivši predsednik slovenskega centra PEN protestiral v Moskvi glede procesa proti Sinjavskemu in Danielu, ter da se je tudi kot bivši predsednik Zveze pisateljev Jugoslavije v svojem predsedniškem govoru pomladi na plenumu v Zagrebu izrekel proti sodnemu postopku zoper mlade literate, zlasti v Sloveniji. 17. novembra je pisatelj Janez Dokler, v odgovor na Ruplovo "politično misel", pisal o tem "Kdo je Stalinist?", stališče o vsem tem pa je nato zavzelo tudi predsedstvo tkzv. Zveze borcev. 19. novembra je odvrnil Rupel Doklerju in Mateju Boru. Glede drugega je Rupel izjavil, da je v slovenskem časopisju ogromno poročil o ubojih, posilstvih, ropih itd., ni pa v njih osebnih žalitev in vnaprejšnjega obsojanja kot je to storil Bor na pol strani DELA, samo zato, ker je on (Rupel) urednik, ki ima drugačne nazore od Borovih. Časopis je tudi v tej številki nadaljeval s priobčanjem "Odmevov" na polemiko. Kot sem mogel ugotoviti, je poslednji članek v celi aferi bil objavljen 21. novembra "Kje je izhod?" Sergeja Vošnjaka.

Zanimivo v vsej tej debati je to, da se CK ZKS ni hotel vmešati v debato in da je menil, da je izključno književnega značaja. Precej drugačno stališče od znane avtoritarne Titove izjave, da je on, kot generalni sekretar ZKJ, odgovoren tudi za kulturo. Kot se je izrazil Andrej Medved, urednik PROBLEMOV in TRIBUNE, je bilo "v sedanjem položaju najpomembnejše to, da se oficialna politika prvič po 25 letih ni vmešala v dialog med slovenskimi kulturniki".

Po poteku mandatne dobe sta odstopila uredniški odbor in svet SODOBNOSTI, vključno Mitja Mejak, dosedanji glavni in odgovorni urednik. V prihodnjem obdobju bodo uredniški odbor sestavljali Janko Kos, Vlado Vodopivec in Ciril Zlobec, ki bo glavni in odgovorni urednik. V svetu je poleg članov odbora še 16 oseb, med katerimi so tudi predstavniki tržaških in koroških Slovencev. V svetu so tudi Marijan Kramberger, Mitja Mejak, Ivan Minatti in Tone Pavček. Novi odbor pravi, da bo revija "odprta vsem generacijam na celotnem slovenskem prostoru", t.j. tudi zamejstvu.

Odstopil je tudi uredniški odbor DIALOGOV, ker nekaj urednikov "zaradi poklicnega in zasebnega dela" ni moglo več sodelovati. Kasneje je glavni urednik Bruno Hart

man potrdil, da so bili tudi drugi razlogi za odstop. Odboru so npr. očitali, da so v njem samo slavisti in da je postal zaprta skupina, klan. Odbor je imel tudi težave z ZK v Mariboru, ker je objavil odgovor B. Pahorja na uredniško vprašanje o poreformnih dilemah socializma in članek pesnika Marijana Krambergerja "Zakaj še nisem komunist?"

Kakih 60 kulturnih delavcev je napovedalo novo revijo PROSTOR IN ČAS, ki bo omogočalo "nemoteno, svobodno in odgovorno izražanje stališč in umetniškega izpovedovanja". Pravijo, da tega sedaj ni "zlasti zaradi monopolnega zaseganja večine javnih tribun". Med podpisniki so tudi Emilijan Cevc, Kajetan Gantar, Janez Gradišnik, Kajetan Kovič, Edvard Kocbek, Lino Legiša, Boris Pahor, Anton Slodnjak, Viktor Smole in drugi. SPECTATOR

V Jajcu so komunisti praznovali 25-letnico drugega zasedanja AVNOJ-a, partizanskega parlamenta, ki je ustanovil tzv. "nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije" in zabranil kralju Petru, da se vrne v Jugoslavijo. Na proslavi je imel dolg govor Josip Broz Tito, ki je dogodek pred 25 leti takole komentiral:

"Z ustanovitvijo nacionalnega komiteja osvoboditve Jugoslavije kot vlade nove Jugoslavije je nastal nevzdržen paralelizem; na eni strani revolucionarna vlada v deželi brez formalnega mednarodnega priznanja, na drugi pa emigrantska vlada, ki je še uživala mednarodno priznanje, med ljudstvom pa ni imela nobenega vpliva. Razen tega je podpirala generala Dražo Mihajlovića, ki se je boril na strani okupatorja proti narodnoosvobodilnim silam. Bilo je ne kaj poskusov, da bi nevzdržni paralelizem uredili na račun neodvisnosti nove jugoslovanske države, kakor na primer zahteva, da se jugoslovanska vlada sestavi po načelu paritete: nacionalni komite - emigrantska vlada, ali pa priporočilo konference na Jalti, naj se AVNOJ izpopolni s poslanci skupščine kraljevine Jugoslavije, izvoljenimi v letu 1938. Kljub takim pritiskom pa nove ljudske oblasti, ki se je spričo novih zmag na vojaškem in političnem področju čedalje bolj krepila, ni bilo več mogoče omalovaževati. Prišlo je do znane Churchilllove izjave v britanskem parlamentu, ki je pomenila dejansko priznanje narodnoosvobodilnega boja. K nadaljnjem uveljavljanju naše nove države v svetu in potrditvi njene suverenosti in nedotakljivosti je prispeval potem tudi sporazum med vrhovnim štabom in Stalinom, da bodo enote rdeče armade jeseni 1944 iz Bolgarije stopile na jugoslovansko ozemlje, da bi skupno operirale proti fašističnim silam na jugovzhodu Srbije, v Vojvodini in Beogradu, pri čemer so na lastno prošnjo sodelovale tudi bolgarske enote. Ta sporazum je odobrila NKOJ kot jugoslovanska vlada. Malo pozneje je prišlo do sporazuma z rekonstruirano emigrantsko vlado s Šubišićem, podpredsednikom vlade v emigraciji, ki smo jo sprejeli predvsem iz zunanjepolitičnih razlogov. Sporazum je v nasprotju s težnjami reakcije okrepil mednarodni položaj nove Jugoslavije in konec koncev samo ljudsko oblast. Tako je bila izbojevana še ena pomembna zmaga."

V Jajcu je nato imel Tito tiskovno konferenco za domače in tuje novinarje, na kateri je odgovarjal na vprašanja, ki so se tikala jugoslovanske zunanje politike in mednarodnega položaja. Na vprašanje o Ruskovi izjavi, da ZDA smatrajo, da se nahaja Jugoslavija v "sivi coni" med varšavskim paktom in NATO, je Tito rekel, da "mi že od leta 1943 priznavamo nobenih interesnih sfer, niti sivih ali drugačnih con. Interesne sfere se na naši meji ne nahajajo. Jugoslavija je svetla cona, ne siva." O prisotnosti sovjetske flote v Sredozemlju je dejal, da "tedaj, ko smo še sodili, da bo sovjetska prisotnost v Sredozemlju pripomogla k razrešitvi arabsko-izraelskega konflikta tega nismo obsojali, saj so tam tudi Američani s svojo šesto floto. Toda, ta prisotnost sovjetske flote k razrešitvi spora ni prispevala nič. Zato smo zdaj zaskrbljeni. Kdo ve, kaj se v prihodnosti še lahko zgodi?" Tito je potem omenil bolgarske pretenzije in zanihanje makedonske nacionalnosti ter pozval Bolgare, naj "te stvari" opustijo in raje prispevajo k miru na Balkanu. "Mi jim ponujamo roko." Tito je obtožil tudi Albance, da ščuvajo albansko manjšino na Kosovu, a kar se tiče študen tovskih demonstracij, je rekel, da jih nima smisla dramatizirati, saj so jih imeli tudi na Zapadu. "Naša mladina ni apolitična, nasprotno, dobro ve, da je njena prihodnost v našem samoupravnem socialističnem sistemu in ga zato sprejema. Če pa je prišlo do spopadov, potem ne gre iskati krivcev le med mladimi, temveč tudi pri starih in to ne le pri konservativcih, temveč tudi pri drugih, naj omenimo le ljudi od zagrebškega Praxisa in nekatere beograjske profesorje. Toda administrativno ne bomo ukrepali." Tito je tudi potrdil, da je prišlo do zastoja v pripravah za novo konferenco neuvršenih držav, "vendar nikakor ne zato, ker bi prišlo do nesoglasij z Indijo in z ZAR, ki zaradi odnosov s Sovjetsko zvezo nista obsodili intervencije na Češkoslovaškem, temveč na nasvet Jugoslavije, ki sodi, da položaj danes ni tak, da bi sestanek v tem trenutku lahko koristil ciljem neuvršenih."

Tito je kot običajno tudi dal novoletni intervju, topot z beograjsko radiotelevizijo, v katerem je dejal, da se za leto 1969 predvideva vrhunski sestanek voditeljev držav in vlad neuvršenih dežel, "da bi pretehtali položaj, v katerem smo. Nevarnost namreč grozi prav neuvršenim državam, ker je med njimi več majhnih in srednjih držav, ki so zoper blokovsko politiko." Glede gospodarskega položaja doma, je Tito rekel, da računajo, da je že okrog 60% industrije modernizirane. "Toda, da bi ta modernizacija zajela še ostalih 40%, je treba sredstev. Seveda bi želel in hotel, da se najdejo sredstva za modernizacijo, ne pa da ustanavljajo neka nova industrijska podjetja, ki ne bodo rentabilna."

23. decembra je prišlo v Tetovu in okolici do demonstracij več sto pripadnikov albanske narodnosti, ki so vzklikali sovražna gesla in s kamenjem razbili izložbe nekaterih trgovin. V spopadih z milico je bilo ranjenih 5 ljudi, od katerih tri so obdržali v bolnici. Ranjena sta bila tudi dva miličnika. Do demonstracij je prišlo potem, ko

so nekateri albanski ekstremisti razobesili albanske zastave po džamijah v Tetovu ter v vaseh Radiovci in Rečici. Ko so jih začeli razobešati tudi nad trgovinami, je milica intervenirala, češ da bajram ni javni praznik. Sledile so demonstracije, ki se jih je udeležilo tudi precej dijakov. Verski voditelji so demonstracije obsodili.

Ivan Cankar je dobil na VI. kongresu slovenskih komunistov prednost pred Marxom, Engelsom in Titom. Posebna delegacija se je šla pokloniti pred njegov spomenik in "akademik" Boris Zihlerl je govoril o njem in njegovih pogledih na plenarni seji kongresa, ki je konvenirano sovpadal s 50-letnico Cankarjeve smrti. Zihlerlu je bilo očitno mnogo na tem, da citira sledeče Cankarjeve misli izražene v njegovem predavanju "Slovenci in Jugoslovani" 1.1913:

"Če mislijo ti štirje narodi, da so si sorodni in da bi najlažje in najboljše živeli, če bi bili združeni, naj se zgodi po njihovih željah, naj se v božjem imenu zgradi zvezna republika jugoslovanska... Ako pride kdaj do političnega združenja jugoslovanskih narodov in ne samo moja vroča želja je, temveč tudi moje trdno prepričanje, da do tega združenja res pride, tedaj se to ne more izvršiti drugače, kakor da se združijo enakopravni in enakovredni narodi." K temu je Zihlerl dodal: "Oporniki reakcije in mračnjaštva, ki jim je bila namenjena Cankarjeva umetniška in družbena kritika, so se podrli. Ustvarjeni so bili ekonomski in politični pogoji progresivnega razvoja v socialistično bodočnost. Zgrajena je bila zvezna republika jugoslovanska, zgrajena na razvalinah stare buržoazne države, kakor je to Cankar imel za neogibno." (Pri tem je Zihlerl docela ignoriral dejstvo, da je "stara buržoazna država" trajala enako dolgo kot sedanja "zvezna republika jugoslovanska" - 23 let - in da prihaja šele sedaj do reševanja resnične enakopravnosti med "enakovrednimi narodi". t. j. potem ko je "zvezna republika jugoslovanska" bila 23 let samo na papirju "zvezna" zahvaljujoč komunističnim ideologom "jugoslovanskega socialističnega patriotizma" Zihlerlovega kova. Zihlerl si zato lahko poda roko z "oporniki reakcije in mračnjaštva".)

VI. kongres ZKS se je vršil v Ljubljani od 9. do 11. decembra. Bil je eden izmed šestih republikanskih kongresov zveze komunistov Jugoslavije, katere glavni kongres se bo vršil v Beogradu 11. marca. Na ljubljanskem kongresu so za novega predsednika ZKS izvolili dosedanjega sekretarja Franca Popita, za novega sekretarja pa inž. Andreja Marınca. V sekretariat CK so izvolili Staneta Dolanca, Vlada Janžiča, Milana Kučana, Frančka Mirtiča in Franca Šetince. V predsedstvo ZK Jugoslavije so izvolili Edvarda Kardelja, Staneta Kavčiča, Sergeja Kraigherja, Staneta Kranjca in Mitjo Ribičiča. Te poslednje bodo avtomatično potrdili na kongresu ZKJ. Po novih statutih republiški kongresi sami volijo svoje delegacije v predsedstvo ZKJ - enako kot republiške skupščine volijo svoje delegacije v zbor narodov zvezne skupščine. Iz prednjega, in po načelu, da so državne in partijske funkcije nezdružljive (zato so uvedli načelo rotacije, da se voditelji lahko izmenjavajo na partijskih in državnih položajih!), je razvidno, da Stane Kavčič ne bo več predsednik vlade v Ljubljani, Sergej Kraigher pa ne več predsednik skupščine SRS.

Na plenarnih sejah in v komisijah je bilo slišati nekaj zanimivih stvari. Tako je npr. Peter Polajnar govoril o delovanju cerkve in postavil vprašanje, kaj storiti z "religioznimi prosvetnimi delavci"? Po njegovem mnenju, "ni treba zaradi njih v spopad z religijo, poučevanja pa jim tudi ni mogoče prepovedati". Pač pa "je mogoče moralen pritisk nanje, aktivizacija komunistov pa tudi šolskih kolektivov, navsezadnje pa tudi drugačen odnos do kadrovske politike..." (t. j. "religioznih" se ne sme nameščati, pa ne bo takih problemov!)

Zdenko Rotar je rekel, da "zavzemanje za pluralizem v kulturnem ustvarjanju in dialog ob njem ne bo prepričljivo, če se bo skušala različnost mnenj in pogledov v sami Zvezi komunistov skriti za manifestativno enotnostjo ali pa če se bo posamezna različna stališča proglasilo kot odmik od načel Zveze komunistov. Še vedno so dovolj pogosti primeri, da se diskvalificirajo pogledi nekaterih članov ZK, zato ker ne odgovarjajo trenutnim pogledom nekaterih vodilnih članov".

Janez Krčmar je povedal, da je kadrovska zasedba na šolah še vedno slaba. V osnovnih šolah v Pomurju je 76% nestrokovnega kadra; od tega jih je 47% članov ZK!

Bogdan Osolnik je opozoril na poseben položaj Slovenije, ker meji na tri države. Anketa med bralci je pokazala, da "naša sredstva obveščanja ne opravljajo v celoti zadovoljivo svoje naloge: 32% anketirancev je izjavilo, da morajo brati tuje časopise, če hočejo biti zadostno informirani o dogodkih v svetu, 25% pa jih seže po tujih virih, da bi bili boljše informirani... Tisk bi se moral v prizadevanju, da doseže razvoj v tej smeri, ravnati predvsem po načelu, da mora biti objektivni v vsakem pogledu," je rekel Osolnik "in da za svojo objektivnost odgovarja, predvsem svoji javnosti."

Franček Mirtič je poudaril, da pojave ultraradikalizma ni mogoče odpraviti z oceno, da je to le nekakšna moda ali posnemanje tujih vzorov. Vir takega radikalizma je med drugim tudi v tem, da marsikje konfliktov in protislovij nečejo priznati in mlade odpravljajo od političnega življenja. Opozoril je na nevarnost, "če spontane pobude občanov ocenjujemo za sumljive samo zaradi tega, ker se niso pojavile v centrih odločanja."

Tone Laznik je opozoril kongres, "da kar prevečkrat pozabljamo, da nas je v matični deželi združenih 1.700.000 Slovencev, da po svetu živi še ostalih 600.000 Slovencev, okrog 200.000 kot narodna manjšina in ostalih 400.000 kot začasna ali pa stalna ekonomska emigracija. Mar jim lahko odrečemo pripadnost narodnemu telesu, mar lahko pozabimo nanje...? Če si postavljamo obveznosti do lastnega razvoja, imamo kot matični narod tudi obveznosti do njihovega razvoja... Z upoštevanjem njihove gospodarske moči bo tudi gospodarska moč celotnega naroda večja, skupna vlaganja oziroma ustanavljanje mešanih podjetij bo verjetno najboljša oblika, da se to dokaže. Gospodarsko močni zamejski Slo-

venci so lahko naši najboljši vratarji pri vstopanju na mednarodni trg."

USTAVNE SPREMEMBE: Sprejetih je bilo 13 novih ustavnih amandmajev, ki so s tem postali delustave SFRJ. Zvezno skupščino bodo v bodoče sestavljali: zbor narodov - kot zbor delegatov republik in avtonomnih pokrajin, gospodarski zbor, prosvetnokulturni zbor in socialno-zdravstveni zbor. Tem bodo dodali še družbenopolitični zbor kot zbor delegatov - občanov v občinah. Poslance za ta novi zbor bodo volili na neposrednih volitvah, v skladu z načelom, da se enako število poslancev voli na enako število prebivalcev. Poslance zbor narodov volijo vsi zbori republiške odtosno pokrajinske skupščine (iz republik po 20 poslancev in iz pokrajin po 10). Gospodarski, prosvetnokulturni, socialno-zdravstveni ter družbenopolitični zbor imajo po 120 poslancev. Zbor narodov v okviru svojega območja samostojno razpravlja o vprašanjih, ki so povezana z enakopravnostjo republik, narodov ter narodnosti ter z ustavo določenimi pravicami republik in avtonomnih pokrajin, pa tudi o vprašanjih, ki so v skupnem interesu za republike in avtonomne pokrajine. Predsednika, podpredsednike in druge funkcionarje skupščine volijo izmed članov vseh skupščinskih odborov.

Po novi ustavi se Kosovo in Metohija sedaj imenuje Socialistična avtonomna pokrajina Kosovo. Tudi Vojvodina se imenuje "socialistična avtonomna pokrajina".

Volitve za zvezno skupščino bodo v aprilu letos.

Republiška skupščina Slovenije bo v bodoče imela 5 zborov: republiški zbor, zbor občin in tri zборе delovnih skupnosti (gospodarski, kulturnoprosvetni in soc.-zdravstveni).

VOJAŠKA OBVEZNOST: Poleg redne vojske bodo obstojale tudi "teritorialne enote", v katerih bodo obvezani služiti tako moški kot ženske. V teritorialnih enotah bodo urili rezervno sestavo rednih oboroženih sil. Po novih predpisih velja vojaška obveznost za vse ženske od 19 do 40 let (doslej je vojaška obveznost veljala samo za strokovnjakinje in še to le v rezervi redne vojske).

FRANCJOŽEFOVE ŽELEZNICE: Da bi usposobili železniški promet na Primorskem, bi potrebovali skoraj 100 milijonov dinarjev. Najbolj kritično je stanje na progli Sežana-Jesenice, kjer se obseg prometa stalno niža in imajo lepo izgubo. Težave so tudi z novo progjo Prešnica-Koper, ki obratuje kot industrijski tir koprškega pristanišča. Ta progra je bila zgrajena s sredstvi slovenskega gospodarstva. Vso izgubo pokrivajo z akumulacijo na tkzv. glavnih progah.

AMERIŠKA POMOČ: Služba za socialno skrbstvo ter rehabilitacijo ameriškega sekretariata za zdravje je podelila ortopedski kliniki ljubljanske klinične bolnišnice 210.000 dolarjev za medicinske raziskave na področju prirojenih izpahov kolkov pri otrocih v Jugoslaviji.

Ob robu

V današnjem pregledu "Od meseca do meseca" sem nalašč dobesedno citiral Titove besede ob 25-letnici zasedanja AVNOJ-a v Jajcu, da bi znova ilustriral komunistično dvoličnost, ki morda "pali" pri onih, ki bodisi niso objektivno poučeni o medvojnem stanju v Jugoslaviji, bodisi no sijo soodgovornost za uspeh državnega udara, ki se je začel v Jajcu. NKOJ ni bil takrat nobena vlada in ni imel ta ko nobene pravice pozivati nikogar, da intervenira v Jugoslaviji, a še manj da sklepa o taki intervenciji sporazume. Za komuniste Titovega kova je docela moralno - in legalno - pozvati Stalina, da vdere na jugoslovansko ozemlje, da bi s tem izročil Titu oblast v Beogradu, prestolnici Jugoslavije, ni pa v redu, če sovjetske čete vderejo v Češko slovaško - enako na poziv ljudi, ki ne predstavljajo legalnih organov - da bi likvidirale te organe v prid sovjetskih kvislingov. Tito ni storil med vojno s svojim sporazumom s Stalinom nič več in nič manj kot to, kar je kasneje skušal storiti Arso Jovanović in bi, po raznih spekulacijah, po skušal tudi Aleksandar Ranković. Zaradi takega "revolucio narnega" postopka ni čudno, da je padla legalna vlada v Londonu, da je bil izigran sporazum s Šubašičem in da so bila blokirana hotenja zahodnih zaveznikov na Jalti, da se v povojni Jugoslaviji ustvari demokratsko ravnotežje med komunisti in nekomunisti. Titovi partizani so skupaj s Stalinom prigrabili vsó oblast in dobesedno fizično likvidirali nekomunistično opozicijo. To je bila zmaga pijanca in za vestnega prevaranta nad tkzv. "buržoazno reakcijo". Ponavljati, da je bil Mihajlović kolaboracionist, je vredno nacističnega načela, da se bo laž prijela, če jo dovolj dolgo ponavljaš. In Titovi komunisti dodajajo "zgodovini" vsako leto nekaj novega, tako da na koncu koncev že sami v to verjamejo. Kot stalinistični zgodovinarji, ko pišejo zgodovino sovjetskih boljševikov. Toda resnica bo preživela tudi Tita in komunistični režim.

Druga stvar, ki se mi zdi posebno vredna omembe topot, je 20-letnica splošne deklaracije človekovih pravic. V rubriki "Pogovor z bralci", ki jo v DELU ureja Franc Šetinc, urednik slovenske izdaje KOMUNISTA, zvezni poslanec in sedaj član sekretariata ZKS, je mlad pedagog apeliral, da DELO znova objavi to deklaracijo v celoti, ker je ni objavilo že 15 let. "Menda jo je objavilo prejšnje glasilo OF in sicer v zelo drobnem tisku komaj čitljivem," piše on. Šetinc se je s tem strinjal in celo dodal: "Deklaracija ni pomembna samo za vrednotenje in obsojanje negativnih pojavov v svetu, ampak mora biti prisotna tudi v našem vsakdanjem življenju. Ko bomo dodobra spoznali deklaracijo, bomo videli, da smo sli z ustavo in deklariranimi samoupravnimi pravicami v marsičem še dalj od deklaracije, od nas vseh pa je odvisno, ali bomo deklarirane pravice tudi uresničevali v življenju." Jaz bi temu dodal, da bo dovolj, če Šetincev režim zagotovi državljanom vsaj one pravice, ki so v deklaraciji - in da spoštuje čl. 30 te deklaracije, ki pravi, da je deklaracija nedeljiva!

IVAN STANIČ

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40

ROMA

(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102

HOTEL DANIELA

Roma - Via L. Luzzatti 31

Tel. 750-587

- OBIŠČITE NAS -

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.I.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.10.0	Finska:	13.-	Nemčija:	16.-
Argentina:	650.- (1300.-)	Francija:	15.-	Švedska:	20.-
Avstralija:	\$A 4 (\$A 7)	Italija:	2500.-	Urugvaj:	60.- (120.-)
Avstrija:	50.-	J. Afrika:	4.- (R 7)	U.S.A.:	5.00(\$ 8.50)
		Kanada:	5.00 (\$ 8.50)		

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada